

uvnitř dále
naleznete

O NEMOVITOST LZE PŘIJÍT
SNADNO A RYCHLE

str. 2

ZADLUŽENÉ DĚDICTVÍ

str. 4

Vážená čtenářko, vážený čtenáři

dostává se Vám do rukou letní číslo e-bulletinu Asociace občanských poraden České republiky, které přináší informace z praxe občanských poraden a snaží se poukazovat na aktuálně řešené problémy a nedostatky. Příspěvky v tomto čísle se věnují různým oblastem:

1. příspěvek „Zadlužené dědictví“ se věnuje odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele a možnostem, jak této odpovědnosti předejít či omezit její rozsah,
2. v článku „Oddlužení a rodičovská odpovědnost“ se autorka věnuje pro řadu lidí překvapivému důsledku úpadku, kdy rodič pozbývá oprávnění ke správě majetku svých dětí,
3. závěrečné „O nemovitost lze přijít snadno a rychle“ se zamýšlí nad v některých ohledech neodůvodněnými obavami veřejnosti, že nová právní úprava povede ke ztrátě vlastnických práv k nemovitosti v důsledku jejího faktického či právního zanedbání.

Přeji Vám příjemné počtení a těším se na shledání nad dalším číslem e-bulletinu,

JUDr. Ondřej Načeradský,
předseda Výboru
Asociace občanských poraden

ODDLUŽENÍ A RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST

Mnoho nového nám v letošním roce přinesl nejen občanský zákoník, ale rovněž novela insolvenčního zákona. Podání insolvenčního návrhu a následné prohlášení úpadku dlužníka může přinést komplikaci, pokud je dlužník současně rodičem nezaopatřeného dítěte. Tato komplikace vychází z ustanovení § 901 odst. 1 NOZ, které říká: „Povinnost a právo rodiče pečovat o jmění dítěte zaniká prohlášením úpadku na majetek rodiče. Není-li tu druhý rodič, který by mohl pečovat o jmění dítěte, soud jmenuje i bez návrhu opatrovníka pro správu jmění dítěte“.

Co toto ustanovení znamená v praxi? Pokud rodič nezletilého dítěte podá insolvenční návrh spojený s návrhem na oddlužení a insolvenční soud shledá úpadek dlužníka – rodiče, není tento nadále oprávněn nakládat s majetkem nezletilého dítěte.

Pro názornost uvádím opět případ z praxe naší poradny:

Paní Nováková čelila několika exekucím, a proto se rozhodla podat návrh na oddlužení. Jelikož měla exekučně postižen plat i účet, nechala si nezabavitelnou část mzdy zasílat na účet nezletilého syna, ke kterému měla dispoziční právo. Paní Nováková je matka samoživitelka a otec nezletilého syna nikdy nebyl v rodném listu uveden.

Paní Nováková bez problémů vybírala svou výplatu z účtu nezletilého syna od ledna do dubna 2014. Její výplata byly jediné finanční prostředky na účtu nezletilého syna. Počátkem května bylo u příslušného krajského soudu paní Novákové schváleno oddlužení plněním splátkového kalendáře. Dva dny po schůzi věřitelů obdržela paní Nováková vyznění od bankovního ústavu, že s ohledem na ustanovení § 901 NOZ není nadále oprávněna nakládat s finančními prostředky na účtu nezletilého syna a toto právo bude mít nadále pouze stanovený opatrovník.

Paní Nováková tedy zůstala v situaci, kdy její jediný příjem byl na účtu nezletilého syna, ke kterému ztratila dispoziční právo.

Paní Nováková nás požádala o pomoc při řešení této situace.

Pomohli jsme paní Novákové podat na soud předběžné opatření a současně návrh na ustanovení opatrovníka pro správu jmění nezletilého dítěte. Paní Nováková má již dvě dospělé dcery, z nichž jedna s ní žije společně v rodinném domě a sou-

hlasila s tím, že bude stanovena opatrovník pro správu jmění nezletilého bratra.

Za této situace soud vydal předběžné opatření a ustanovil dceru paní Novákové opatrovníkem pro správu jmění jejího nezletilého syna a získala dispoziční právo k účtu svého bratra.

Tento případ byl první i pro opatrovnícký soud, kdy nám bylo soudkyní sděleno, že je to první případ, který takto řešila s ohledem na insolvenční řízení.

V tomto případě bylo velkým přínosem, že již dospělá dcera paní Novákové souhlasila s opatrovnictvím.

Soudy netuší, jak budou postupovat v případech, kdy návrh na oddlužení podají oba dva rodiče a pro tak již velmi vytížené pracovníky oddělení sociálně právní ochrany dětí je nereálná představa, že by měli být stanovováni jako opatrovníci pro správu jmění nezletilých dětí.

Mám za to, že všichni máme ze své poradenské praxe zkušenost, že si rodiče často nechávají zasílat příjem na účty svých nezletilých dětí.

S ohledem na ustanovení § 901 odst.1) NOZ je potřeba uživatele upozornit na skutečnost, že pokud podají návrh na oddlužení, musí zároveň žádat, aby soud stanovil opatrovníka pro správu jmění jejich nezletilých dětí.

Zpracovala:

Tereza Ševčíková
Občanská poradna při o.s. Pod křídly
Valašské Meziříčí

O NEMOVITOST LZE PŘIJÍT SNADNO A RYCHLE

Staré římské právní přísloví říká, že právo patří bdělým a tato myšlenka nepochybně vedla ruku autorům nového občanského zákoníku, který klade podstatně vyšší očekávání pokud jde o schopnost občanů řádně spravovat své záležitosti a případné problémy včas právně řešit, než jak jsme byli zvyklí u starého občanského zákoníku, který šířeji vycházel z koncepce, že stát by měl určitá práva občanů hájit bez ohledu na to, že dotčení třeba ani netuší, jaká jsou jejich práva a co je třeba k jejich ochraně.

V následujícím příspěvku se budeme věnovat tomu, jak může nečinnost vlastníka vést ke ztrátě vlastnických práv nemovitosti a to v souvislosti s tzv. opuštěným nemovitostí a nabytím nemovitosti od nevlastníka.

Opuštění nemovitosti

Dle ustanovení odst. 2 § 1045 NOZ (zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku), opuštěná nemovitá věc připadá do vlastnictví státu, přičemž ustanovení odst. 2 § 1050 NOZ dále stanoví, že se má za to, že vlastník opustil nemovitou věc, pakliže nevykonával k ní vlastnické právo po dobu deseti let.

Tato právní úprava vyvolala u veřejnosti jistou míru zděšení, jelikož v textu zmiňované „nevykonávání vlastnického práva“ bylo někdy významově posunováno do významu „nevykonával řádně vlastnické právo“. Odborná veřejnost se v principu shoduje, že bude až na soudní praxi, aby definovala, co vše bude možné považovat za výkon vlastnického práva, nicméně nepochybně není důvod dovozovat, že o opuštění nemovitosti se jedná pokud vlastník nemovitosti dlouhodobě zanedbává údržbu nemovitosti, jak někteří z našich klientů pochopili z médií. I v situaci, kdy vlastníkem nemovitosti je starý člověk bez prostředků a sil na řádnou údržbu, může nepochybně alespoň jednou za deset let učinit nějaký úkon, ze kterého bude možné dovodit, že vykonal své vlastnické právo k nemovitosti. Dotčené ustanovení nemá za účel řešit, že neudržovaná nemovitost může po estetické stránce narušovat vzhled obce či může být po stavebnětechnické stránce nebezpečná.

Pro úplnost se nicméně sluší dodat, že výše uvedené úvahy o ztrátě vlastnictví v důsledku absence řádné údržby nejsou ve skutečnosti tak absurdní, jak by se mohlo čtenáři zdát. Nový občanský zákoník na řadě míst nezapře svou inspiraci prvo-republikovým „rakousko-uherským“ občanským zákoníkem a pokud bychom se podívali do znění této již historické právní úpravy, našli bychom v ustanovení § 387 uvedeno, že: „Pokud je pokládati pozemky pro naprosté opomenutí jejich

vzdělávání nebo budovy pro opomenuté udržování za opuštěné nebo pokud mají býti odňaty, ustanovují zákony politické.“ Touto pro nás již poněkud obtížně srozumitelnou formulací bylo až do účinnosti občanského zákoníku č. 141/1950 Sb. umožněno, aby správní předpis stanovil, že se za opuštěné pozemky (rozuměj pozemky včetně staveb) mohou považovat nemovitosti na základě zjištění, že nejsou řádně obdělávány, či respektive udržovány. Historická právní úprava tedy skutečně motivovala vlastníky nemovitostí k jejich řádné údržbě hrozbou, že neudržovaná nemovitost bude považována za opuštěnou. Nový občanský zákoník sice již na rozdíl od občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. neočekává, že bude možné prokázat vůli vlastníka nemovitost opustit, nicméně domněnku opuštění nemovitostí staví na výše zmiňovaném „nevykonávání vlastnického práva“ ve spojení s lhůtou deseti let a nikoliv na (ne)kvalitě údržby.

Na závěr části výkladu k problematice opuštění nemovitosti se sluší čtenáře upozornit, že dle přechodného ustanovení § 3067 NOZ je pro výše zmíněnou lhůtu výslovně stanoveno, že může začít běžet nejdříve od 1. 1. 2014. Odborná veřejnost tak do určité míry spoléhá, že se během následujících let díky soudnímu výkladu vyjasní, co je třeba do 1. 1. 2024 vykonat, aby k opuštění ve smyslu výše citovaného ustanovení odst. 2 § 1050 NOZ nedošlo.

Nabytí nemovitosti od nevlastníka

Jeden ze základních právních principů stanoví, že nikdo nemůže na jiného převést více práv, než sám má. Pokud bychom vycházeli čistě z tohoto principu, nikdo by nemohl nabýt vlastnictví od osoby, která nebyla skutečným vlastníkem. Na první pohled není tomuto co vytknout, ale při hlubším zamyšlení dojdeme k závěru, že tento princip naráží na jiný ze základních právních principů a to je ochrana dobré víry. Bez něj by totiž při dovedení do extrému bylo nutné při zjištění chyby při převodu vlastnictví pozemku před několika staletími dojít k tomu, že nikdo z následujících vlastníků nebyl vlastníkem, byť po generace byli v dobré víře ve své vlastnické právo.

Podle občanského zákoníku č. 40/1964 Sb., bylo možné na základě dobré víry nemovitost vydržet, přičemž dle soudní praxe se vyžadovalo, aby dobrá víra platila ve vztahu k zápisu do katastru nemovitostí, nebo-li nestačilo se domnívat, že jsem vlastníkem určité nemovitosti, ale bylo třeba se domnívat, že jsem vlastníkem dotčené nemovitosti dle stavu katastru. Pro vydržení nemovitosti byla stanovena lhůta 10 let, po jejímž uplynutí bylo možné, aby se vlastníkem nemovitosti stala např. osoba, která před deseti lety v dobré víře nabyla nemovitost od osoby zapsané v katastru nemovitostí coby vlastník, byť by se následně mohlo ukázat, že předchozí vlastník nebyl ve skutečnosti vlastníkem a tudíž ani nemohl platně převést vlastnické právo.

Takovouto situaci nebylo možné vyloučit, jelikož jedna z forem podvodu spočívá v padělání plné moci včetně ověření podpisu a následném prodeji nemovitosti nic netušící třetí osobě či komplikaci. Podle dosavadní právní úpravy měl skutečný vlastník přinejmenším deset let k napadení dotčeného převodu.

Nový občanský zákoník v kombinaci s novým katastrálním zákonem č. 256/2013 Sb., se na jedné straně snaží o to, aby byla lépe chráněna dobrá víra nabyvatele jednajícího v souladu se stavem zápisu v katastru nemovitostí (podle staré právní úpravy měl nový vlastník vlastně až po uplynutí lhůty deset let jistotu, že nabytí vlastnictví nikdo nezpochybní) a na druhé straně měli vlastníci nemovitostí efektivní možnost, jak své vlastnické právo bránit.

Dle ustanovení odst. 1 § 984 NOZ v situaci, kdy není stav zapsaný v katastru nemovitostí v souladu se skutečným právním stavem, svědčí zapsaný stav ve prospěch osoby, která nabyla věcné právo za úplatu v dobré víře od osoby k tomu oprávněné podle zapsaného stavu. Na druhou stranu, vlastník má možnost dle následujících ustanovení §§ 985 a 986 své vlastnické právo bránit. Nová právní úprava zde staví na možnosti vlastníka (či jiné osoby jejíž věcné právo bylo dotčeno) žádat na katastru vyznačení spornosti zápisu. Je-li v katastru

vyznačeno, že vlastníkem sice má být osoba A, nicméně je sporné, zda tento zápis je v souladu se skutečným právním stavem, tak se případný kupující samozřejmě nemůže odvolávat na to, že jednal v dobré víře ve stav v katastru.

Ohledně samotné osoby, již popíraný zápis svědčí, je rozlišováno, zda-li tato osoba je či není v dobré víře, přičemž je třeba pamatovat na to, že je na skutečném vlastníkovi, aby byl schopen prokázat případnou absenci dobré víry. Nový občanský zákoník obecně vychází z principu, že není-li prokázán opak, je třeba předpokládat, že dotčená osoba jednala v dobré víře.

Šlo-li o jednání v dobré víře, občanský zákoník vyžaduje, aby vlastník požádal o poznamenání spornosti zápisu do jednoho měsíce ode dne, kdy se o zápisu dozvěděl a pokud by o zápisu cizího práva nebyl řádně vyrozuměn, běžela by mu lhůta tří let počítaná ode dne, kdy byl popíraný zápis proveden.

Pokud by o jednání v dobré víře nešlo, či respektive by šlo o případ, kdy dotčené osobě lze prokázat, že nebyla v dobré víře, bylo by možné zápis popírat i po uplynutí výše uvedené lhůty.

Co to znamená v praxi?

Na poradnu se obrátila seniorka, která zjistila, že její pozemek (v hodnotě v řádu desítek tisíc korun), byl na základě padělané plné moci v dubnu tohoto roku převeden na pana X. Ačkoliv ho podezírá, že byl s padělatelem domluven a tudíž nebyl v dobré víře, nemá v současnosti jak tuto skutečnost prokázat. Pokusí se ještě situaci vyřešit s panem X smírně, nicméně musí počítat s tím, že jí běží měsíční lhůta k tomu, aby požádala o poznamenání spornosti zápisu v katastru a dále bude v případě absence dohody s panem X třeba podat žalobu na určení vlastnického práva k místně příslušnému soudu. I k tomuto běží relativně krátká lhůta, jelikož poznámka spornosti se automaticky vymaže, nedoloží-li se do dvou měsíců od doručení žádosti o její zapsání, že žadatel své právo uplatnil u soudu.

Klientka poradny se o převodu nemovitosti dozvěděla díky tomu, že byla o provedeném zápisu vyrozuměna katastrálním úřadem. Dle ustanovení § 18 odst. 2 nového katastrálního zákona totiž katastrální úřad vyrozumí o provedeném vkladu přímo účastníka, jehož práva k nemovitosti podle zápisu zanikají nebo se omezují a to i v případě, kdy byl v řízení zastoupen zmocněncem. Toto ustanovení přímo směřuje na výše popsané situace, kdy probíhá vkladové řízení na základě padělané plné moci a z logiky věci je v zájmu podvodného zá-

stupce, aby se poškozený o podvodu dozvěděl co nejpozději.

Bohužel se v praxi občanského poradenství setkáváme poměrně často s tím, že doručovaná zásilka svého adresáta nezastihne, takže přes výše uvedenou úpravu nelze doporučit spoléhat se na to, že se člověk o vkladovém řízení dozví pomocí výše uvedené vyrozumění katastrálního úřadu. Nejspolehlivějším řešením je zažít si pravidlo, že by si člověk měl nejméně jednou za tři roky zkontrolovat, zda-li nedošlo v katastru k nemovitosti k nějakým zápisům, které je třeba rozporovat. Využít je možné rovněž služby sledování změn, kterou katastrální úřady elektronickými prostředky poskytují dle ustanovení § 55 odst. 6 nového katastrálního zákona ve spojení s prováděcí vyhláškou č. 358/2013 Sb. Informace o změnách může být zasílána do datové schránky, na zvolenou e-mailovou adresu či formou SMS na zvolené telefonní číslo. Služba je zpoplatněná a v současnosti se platí jednorázově 200 Kč při aktivaci služby, je-li sledováno maximálně 20 nemovitostí. U klientely občanských poraden to nelze očekávat, nicméně v případě potřeby sledovat 21 a více nemovitostí by se platilo 10 Kč za nemovitost a to každý rok.

Ondřej Načeradský

Občanská poradna o.s. Společnou cestou

ZADLUŽENÉ DĚDICTVÍ

Mezi dotazy klientů občanských poraden stále dominují dotazy týkající se dluhů, exekucí a možnosti oddlužení. Klienti se na poradny obracejí v pozici dlužníků nebo naopak věřitelů, neméně častými klienty jsou příbuzní nebo blízké osoby dlužníků. V článku se pokusím přiblížit osud dluhů v případě, že dlužník zemře, zejména jakým způsobem se mohou dědici zadluženému dědictví vyhnout.

Za dluhy zůstavitele jsou považovány dluhy vzniklé za života zůstavitele, které nezankly před jeho smrtí (např. nesplacené úvěry, nezaplacené výživné), dále dluhy, které mají svůj původ v právních skutečnostech, z nichž by měl plnit zůstavitel, kdyby mu v tom nezabránila jeho smrt (např. přijatá záloha na vytvoření kuchyňské linky, která však nebyla dokončena) a konečně dluhy, o kterých tak stanoví zákon (např. vyplacený důchod po smrti zůstavitele a nevrácený plátcí důchodu osobou povinnou k jejímu vrácení dle §64 odst. 5 zákona č. 155/1995 Sb.). V řízení o pozůstalosti se však zohledňují i dluhy pozůstalosti, kterými jsou náklady pohřbu, náklady některých osob na zaopatření a další dluhy spojené s řízením o pozůstalosti (např. náklady na soupis pozůstalosti). Je-li dědictví předlužené, pak odměnu notáře a jeho hotové výdaje a DPH hradí stát.

Podle starého občanského zákoníku dědic automaticky ze zákona odpovídal za zůstavitelovy dluhy pouze do výše svého dědického podílu, tedy do výše zděděných aktiv. Podstatnou novinkou z hlediska dědění dluhů podle nového občanského zákoníku je skutečnost, že dědici nabývají zůstavitelovy dluhy v plném rozsahu, pokud během řízení o pozůstalosti neučiní výhradu soupisu (viz níže). Je-li dědiců více, vystupují vůči věřitelům společně a nerozdílně. Ti dědici, kteří uplatnili výhradu soupisu, mají výhodu v tom, že věřitel může po každém z těchto dědiců požadovat plnění jen do výše odpovídající jeho dědickému podílu. Dědic, který uhradil více, než odpovídá jeho dědickému podílu, může následně požadovat uhrazení toho, co zaplatil věřiteli nad míru svého dědického podílu po ostatních dědících. Během dědického řízení se běh promlčecí lhůty pro zůstavitelovy věřitele staví a skončí nejdříve uplynutím 6 měsíců po právní moci rozhodnutí o dědictví.

Dědic může zabránit zdědění předluženého dědictví tím, že v řízení o pozůstalosti odmítne dědictví nebo se jej vzdá ve prospěch jiného dědice (v tomto případě však za zůstavitelovy dluhy dále odpovídá), nebo se ještě za života zůstavitele zřekne dědického práva. Možností, jak dědit, ale i odpovídat za zůstavitelovy dluhy pouze do výše svého dědického podílu, je již zmíněné uplatnění výhrady soupisu celé pozůstalosti. Následně si rozebereme jednotlivé instituty blíže.

Smlouva o zřeknutí se dědického práva

Případný dědic ještě za života zůstavitele může uzavřít se zůstavitelem smlouvu o zřeknutí se dědického práva. Zřeknutí se dědického práva působí proti dědici samotnému i proti jeho potomkům, pokud není ve smlouvě ujednáno, že působí pouze proti dědici. Smlouva vyžaduje formu veřejné listiny, tzn. sepsání u notáře, a následně zanešení do Evidenční listiny o právním jednání zůstavitele pro případ smrti. Je předpoklad, že tato smlouva bude využívána zejména v situacích, kdy budoucí dědic získal od zůstavitele ještě za jeho života darem majetek, a proto již nemá zájem (nebo se například jedná o podmínku darování) účastnit se dědění pozůstalosti. Nepominutelný dědic se zříká práva na dědický podíl (tedy co by fakticky zdědil) a zároveň práva na povinný díl (co musí dle zákona zdědit), pokud se výslovně nezřekne pouze práva na povinný díl. Zřekne-li se jen povinného dílu v případě, že by nedošlo k dědění ze závěti (o které zůstavitel uvažoval, avšak nese-psal), nastupuje jako dědic ze zákona. Podle důvodové zprávy k NOZ se lze zřici dědického práva zcela nebo zčásti a to buď poměrně nebo k určité věci a nebo i ve prospěch jiné osoby. Zde se nabízí otázka, zda se lze zřici pouze odpovědnosti za zůstavitelovy dluhy. Nikoli. Taková smlouva by byla v rozporu se zákonem i s dobrými mravy. Zákon striktně stanoví, že zůstavitelovy dluhy přecházejí na dědice. Pokud tedy někdo dědí, odpovídá i za zůstavitelovy dluhy. Smlouvu o zřeknutí se dědického práva lze zrušit pouze písemně a to ve formě dohody se zůstavitelem (není již zapotřebí formou veřejné listiny) nebo lze od ní písemně odstoupit při změně okolností (např. otec slíbí synovi darování nemovitosti za předpokladu, že uzavřou smlouvu o zřeknutí se dědického práva a poté co ji uzavřou k darování nemovitosti nedojde – jde o změnu okolností).

Smlouvu o zřeknutí se dědického práva uvádím jako možnost vyhnout se předluženému dědictví a řízení o něm, i když následující možnost je poměrně praktičtější.

Odmítnutí dědictví

Poté co zůstavitel zemřel je zahájeno řízení o pozůstalosti a soudem pověřený notář začne zjišťovat, kdo je dědicem ze zákona, zda existuje závěť nebo jiná listina pro případ smrti a jaký majetek náleží do pozůstalosti. Zpravidla v této fázi, kdy ještě nemusí být zcela znám rozsah pozůstalosti, notář vyrozumí dědice o jeho právu odmítnout dědictví a o následcích odmítnutí. Lhůta pro odmítnutí je jeden měsíc (pro dědice v cizině tři měsíce, pro neznámého dědice vyrozuměného vyhláškou 6 měsíců), soud ji může z vážných důvodů prodloužit, ev. ji může navrátit (např. pro pobyt v nemocnici). Odmítnutí dědictví vyžaduje výslovné prohlášení dědice vůči soudu (resp. notáři), tedy písemně nebo ústně do protokolu před notářem. Dědic nemůže dědictví odmítnout, pokud dal svým počínáním najevo, že dědictví přijímá (např. hradí zůstavitelovy dluhy, spravuje jeho majetek – pokud však učiní opatření k předejití škody, nejde o přijetí dědictví) a nebo v případě smluvního dědice tehdy, je-li to dědickou smlouvou vyloučeno. Dědictví nelze odmítnout pouze z části nebo s podmínkami- k takovému „odmítnutí“ by soud nepřihlížel. Odmítnutí dědictví nelze dodatečně odvolat, ledaže by soud došlo odvolání odmítnutí dědictví nejpozději současně s odmítnutím dědictví. Odmítnutím dědictví přechází dědické právo dědice na jeho potomky. Občanský zákoník připouští, aby nepominutelný dědic odmítl dědictví s výhradou povinného dílu. Co to znamená? Znamená to, že dědic nabude pouze takové dědictví, které odpovídá jeho zákonnému povinnému dílu, nikoli dědický podíl. Důsledky této výhrady nejsou však zcela vyjasněny.

Vzdání se dědictví

Vzdát se dědictví může dědic, který dědictví neodmítl, a to ve prospěch jiného dědice. Podmínkou však je, že tento dědic s tím souhlasí. Pokud tedy tento druhý dědic uvolněný podíl přijme, nejen že bude jeho dědický podíl vyšší, ale také odpovědnost za dluhy bude vyšší. Vzdání se dědictví však neznamená, že se dědic, který se vzdal dědictví vyvázal zároveň z odpovědnosti za dluhy vůči věřitelům. Vzdání se dědictví je dohodou mezi dědici a je vůči věřitelům zůstavitele neúčinné. I v tomto případě je

vhodné nejprve uplatnit právo výhrady soupisu pozůstalosti (jak uvádím níže) a teprve poté se vzdát dědictví.

Vzdání se dědictví je účinné i vůči potomkům dědice (nepominutelný dědic se vzdává práva na povinný díl, tím vylučuje přechod dědictví na své potomky). Vzdát se dědictví lze částečně. Pokud však je dědic obtížen nějakým příkazem nebo odkazem, musí je splnit.

Výhrada soupisu pozůstalosti a vyhledání dluhů zůstavitele

Institutem, který bude v praxi nejspíše hojně využíván jako obrana proti plné úhradě zůstavitelových dluhů, je výhrada soupisu zůstavitelova majetku v řízení o pozůstalosti. Pokud dědic uplatní výhradu soupisu, hrađí dluhy pouze do výše ceny nabytého dědictví. Každý z dědiců, který uplatnil výhradu soupisu, hrađí dluhy zůstavitele společně a nerozdílně s ostatními dědici, avšak věřitel může po každém dědici vyhradivšímu si soupis požadovat plnění jen do výše odpovídající jeho dědictvímu podílu.

O právu uplatnit výhradu soupisu musí být dědic vyzooměn, včetně lhůty jednoho měsíce k jejímu uplatnění a důsledkům neuplatnění výhrady soupisu. Z důležitých důvodů může soud lhůtu prodloužit.

Soupis pozůstalosti slouží nejen k omezení odpovědnosti za zůstavitelovy dluhy, ale také ke zjištění pozůstalosti a určení čisté hodnoty majetku v době

smrti zůstavitele a dále slouží jako ochrana věřitelů k zajištění jejich práv (v případě zadlužení dědice může věřitel žádat o odloučení pozůstalosti od dědicova majetku, soud učiní závěru pozůstalosti, sepiše ji a ocení). Odůvodňují-li to okolnosti případu, může soud rozhodnout o nahrazení soupisu pozůstalosti seznamem pozůstalostního majetku (vyhotovuje správce pozůstalosti a potvrzují všichni dědici) nebo v jednoduchých případech lze se souhlasem dědiců nahradit soupis společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku.

K soupisu pozůstalosti dochází tehdy, uplatní-li dědic právo výhrady soupisu, dále je-li to potřebné pro výpočet povinného dílu, je-li mezi dědici osoba pod zvláštní ochranou (např. nezletilé dítě, neznámá osoba), je-li nejistota, zda je někdo dědicem nebo kdo je dědicem, dále na žádost věřitele o odloučení pozůstalosti a nebo pokud věřitel osvědčí existenci jiného vážného důvodu.

Odpovědnost za zůstavitelovy dluhy pouze do výše ceny nabytého dědictví nastává vůči dědici při uplatnění výhrady soupisu přímo dědicem nebo při nařízení výhrady soupisu soudem, pokud tak učinil v zájmu osoby pod zvláštní ochranou.

Výhodnost výhrady soupisu pozůstalosti ve vztahu k odpovědnosti za zůstavitelovy dluhy s sebou přináší zvýšenou odpovědnost dědiců za přiznání zůstavitelova majetku. Pokud by dědic nějaký zůstavitelův majetek zatajil (jehož hodnota by nebyla zanedbatelná), pak v případě prokázání takového

majetku ztrácí výhodu odpovědnosti za dluhy jen do výše svého dědictvího podílu.

Nový občanský zákoník dáva dědici, který si vyhradil soupis pozůstalosti, možnost požadovat po soudu, aby za účelem vyhledání dluhů zůstavitele vyzval věřitele, aby v přiměřené lhůtě ohlásili a doložili své pohledávky. Pokud by se některý věřitel nepřihlásil, nemůže po dědici požadovat uhrazení své pohledávky, je-li pozůstalost vyčerpána přihlášenými pohledávkami (netýká se to však pohledávek zajištěných zástavním nebo jiným věcným právem nebo o nichž měl dědic znalost). V praxi to znamená následující – dědic si vyhradí soupis pozůstalosti a tím odpovídá za zůstavitelovy dluhy pouze do výše dědictvího podílu. Věřitel by měl uspokojit poměrně, a to v rozsahu zděděného podílu. Pokud by se však po poměrném uspokojení věřitelů ozval další věřitel, musel by mu dlužník uhradit zůstavitelův dluh ve výši, která by odpovídala poměrnému rozdělení dědictvího podílu ve prospěch všech pohledávek věřitelů, a to bez ohledu na to, zda byl již dědictví podíl vyčerpán pro dříve přihlášené věřitele. Tím by mohlo dojít k tomu, že tento další dluh by dědic musel uhradit v poměrně vyšší ze svého majetku. Pokud by však dědic požádal o soupis pozůstalosti a zároveň o vyhledání dluhů, pak jednak bude mít znalost o všech dlužících, které musí poměrně uspokojit, ale zároveň nepřihlášený věřitel nebude moci po něm požadovat poměrné uhrazení své pohledávky z jeho majetku, pokud by nic nezbyvalo z pozůstalosti.

Nařízení likvidace pozůstalosti dle § 195 – 280 ZoZŘS

Je-li dědictví předloženo, může dědic, kterému svědčí právo výhrady soupisu a stát v případě odúmrť požádat soud o likvidaci pozůstalosti. Jakmile soud vyvěsí usnesení o nařízení likvidace na úřední desce, nesmí být nařízen nebo proveden výkon rozhodnutí nebo exekuce na zůstavitelův majetek a již probíhající výkon rozhodnutí nebo exekuce musí být zastaveny. Taktéž insolvenční řízení bude zastaveno. Dnem právní moci usnesení o nařízení likvidace zaniká právo na povinný díl, odkazy nařízené zůstavitelem, právo některých osob na zaopatření, odloučení pozůstalosti, zůstavitelovy příkazy, pověření a plné moci působící i po smrti zůstavitele. Po nařízení likvidace určí soud likvidačního správce, který zpeněží majetek patřící do pozůstalosti a z výtěžku jsou uspokojeny pohledávky věřitelů, kteří se včas přihlásili, a to podle jednotlivých zákonem daných skupin. Pokud některé pohledávky nebyly zcela nebo částečně uspokojeny, skončením řízení o pozůstalosti zanikají. Týká se to i nepřihlášených pohledávek. Věřitel takové nepřihlášené pohledávky se nemůže domáhat uspokojení z likvidačního přebytku, který je vyplacen dědicům.

Zcizení dědictví

Dědic nebo dědici se mohou dohodnout s jinou osobou, že na ni převedou svá dědická práva a povinnosti náležející k pozůstalosti. Tato dohoda může

být uzavřena po smrti zůstavitele a to formou veřejné listiny a do doby než soud rozhodne o dědictví. V podstatě jde o to, že dědici za úplatu nebo bezplatně převedou své dědické právo k pozůstalosti na třetí osobu, která se tak stane účastníkem řízení o pozůstalosti a bude dědit namísto povolaného dědice ze závěti a/nebo ze zákona. Institut zcizení dědictví lze využít i ve vztahu k zadluženému dědictví, kdy by se dědic dohodl s věřitelem zůstavitele (ale i třeba se svým věřitelem), že mu přenechá dědictví po zůstaviteli. Vůči ostatním věřitelům zůstavitele platí společná odpovědnost dědice a nabyvatele za dluhy zůstavitele (původnímu dědici zůstává a nabyvateli vzniká).

Exekuční řízení po smrti zůstavitele

Exekuční řízení smrtí dlužníka nekončí ani se nepřerušuje. Pokud dlužník zemře v průběhu exekučního řízení, stává se účastníkem řízení jeho právní nástupce, tj. dědic. Kdo je však dědicem lze s jistotou určit až z rozhodnutí soudu o potvrzení dědictví. Po právní moci rozhodnutí o dědictví vydá exekutor usnesení o procesním nástupnictví a pokračuje v provádění exekuce proti dědicovi zůstavitele. Problematickou může být situace, kdy exekutor již vydal exekuční příkazy nebo dokonce zajistil zůstavitelův majetek. Pokračovat v exekuci však může až po rozhodnutí o dědictví, což může trvat poměrně dlouhou dobu. Zde se doporučuje, aby notář coby soudní komisař jednal s exekutorem a situaci řešili např. prodejem majetku a zařazením výtěžku do aktiv pozůstalosti. Někdy může být pro

věřitele výhodnější zastavení exekuce a uplatnění pohledávky v řízení o pozůstalosti (zde je však problém s doručením usnesení o zastavení exekučního řízení, neboť do rozhodnutí o dědictví není jasné, kdo je povinným).

Insolvenční řízení po smrti zůstavitele

Insolvenční zákon nemá speciální úpravu pro způsobilost být účastníkem řízení a proto se bude aplikovat ustanovení OSŘ. Jestliže tedy účastník řízení ztratí po zahájení řízení způsobilost být účastníkem řízení (tedy např. zemře), posoudí soud podle povahy věci, zda v řízení může pokračovat. Pokud ano, stávají se procesním nástupcem ti, kteří vstoupili do práva nebo povinnosti o něž v řízení jde. Pouze v případě konkursu insolvenční zákon stanoví, že na místo dlužníka (zůstavitele) nastupují jeho dědicové. Pokud půjde o oddlužení formou splátkového kalendáře, pak pravděpodobně soud řízení zastaví a věřitelé budou moci své pohledávky uplatnit v řízení o pozůstalosti.

Kateřina Čočková,

Občanská poradna o.s. Společnou cestou